

LEGAL ORGANIZATION OF INTERESTS AND INTERESTS ACCOUNTING METHODS

ZAKONSKO UREĐENJE KAMATA I NAČIN NJIHOVOG OBRAČUNA

AKRAP, Ivan; MILETIC, Marko & LOLIC CIPCIC, Marina

Abstract: *Over the last twenty years capital demand in the Republic of Croatia has been extremely high which has resulted in high fee (interests) for the using of that capital. Fortunately interest legal organization was under the government's jurisdiction that determined the interest rate by means of regulations, and, by doing so, it took into consideration different (partial) needs and preferences. New solutions incorporated in the Law on obligatory Relations have finally allowed legislation to both determine the height of the interest rate and how to get it. This has stressed the importance of this institution and its influence on overall economy.*

Keywords: *contractual interests, default interests, accounting interests, anatocism*

Sažetak: *Proteklih dvadeset godina potražnja za kapitalom u Republici Hrvatskoj bila je izrazito velika što se odrazilo i na visoku naknadu (kamat) za korištenje tog novca. Nažalost, pravno uređenje kamata bilo je u nadležnosti Vlade koja je uredbama određivala visinu kamatne stope čime je uvažavala različite (parcijalne) potrebe i interese. Novim rješenjima sadržanim u Zakonu o obveznim odnosima konačno je visina kamatne stope i način njezinog određivanja prepušten zakonodavnoj vlasti čime je uvažen utjecaj i važnost ovog instituta na cjelokupno gospodarstvo.*

Ključne riječi: *ugovorne kamate, zatezne kamate, obračun kamata, anatocizam*

Authors' data: Ivan **Akrap**, dipl. iur., Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, iakrap@oss.unist.hr; Marko **Miletic**, dipl. oec., Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, mamiletic@oss.unist.hr; Marina **Lolić Cipcic**, dipl. oec., Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, mlolic@oss.unist.hr

1. Uvod

Dugo je vremena u hrvatskom pravnom sustavu vladala, blago rečeno, nesređenost u području kamata, kako ugovornih tako i zateznih. Naime, propisi kojima se uređivalo područje kamata, počevši od "matičnog zakona" – Zakona o obveznim odnosima (NN 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01) – u nastavku: stari ZOO, ali i uredbi o visini stope zatezne kamate, koje je Vlada donosila u razdoblju od 1994. do 2004. godine, zatim Zakona o zateznim kamatama (NN 28/96) te Zakona o kamatama (NN 94/04), od kojega su danas na snazi tek dva članka koja govore o obračunavanju zatezne kamate i prekršaju u slučaju drugačijeg obračuna od propisanog, nisu bili dovoljno precizni, a i sama činjenica da su se vrlo brzo mijenjali, stvarala je dvojbe u praksi. Ne smijemo zaboraviti ni Vjerodostojno tumačenje čl. 3. st. 1. Zakona o zateznim kamatama (NN 58/04) koje je Sabor donio u proljeće 2004. godine s namjerom da s njime promijeni desetljeće staru praksu obračuna zateznih kamata, a koje je izvorno tumačenje zakonodavne vlasti i ima snagu zakona i djeluje retroaktivno od dana stupanja na snagu Zakona o zateznim kamatama, odnosno od 20.4.1996.

Posljedice Tumačenja u praksi su izazvale nesuglasice oko načina obračuna koji je obuhvaćao dva obračunska razdoblja, ono prije donošenja Zakona o kamatama (94/04), kada se primjenjivao pretežito ili isključivo složeni način obračuna te poslije donošenja istoga od kada se zatezna kamata obračunavala primjenom dekurzivnog jednostavnog kamatnog računa na dospjelu glavnici bez pripisa zatezne kamate glavnici istekom obračunskog razdoblja. Neki sudski vještaci su prilikom obračuna kamata koje obuhvaća oba razdoblja, glavnici zatečenu na dan 20.4.1996. uvećavali za pripisane kamate te dalje ukamaćivali jednostavnim načinom, odnosno bez pripisivanja dospjelih kamata glavnici. Drugi su na datum promjene obračuna dotadašnjoj glavnici oduzimali pripisane kamate, te dalje na tako "ogoljenu" glavnici obračunavali kamate jednostavnim načinom.

Sve se to neizravno odrazilo i na hrvatsko gospodarstvo s obzirom na značajnu ulogu kamata kao instrumenta financijske politike svake države. Sama činjenica da se visina kamatne stope određuje pomoću eskontne stope Hrvatske narodne banke, govori o utjecaju države na reguliranje cjelokupnog gospodarstva i uvjeta njegovog poslovanja. Novim Zakonom o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08) – u nastavku: ZOO sustavnije se pristupilo problematici kamata te su se pokušale ispraviti pogreške u regulativi tim institutom u posljednjih petnaestak godina. O osjetljivosti ove materije, nepreciznoj regulativi te neujednačenoj praksi tijekom posljednjih godina dovoljno govori *vacatio legis* ZOO-a, koji je trajao preko dvije godine za odredbe kojima je uređena stopa ugovornih i zateznih kamata. Smatralo se da je toliko vremena potrebno da eskontna stopa Hrvatske narodne banke postane primjeren odraz realnog stanja tržišta novca, a to potvrđuje i promjena njezine stope samo nekoliko dana prije stupanja na snagu dijela odredbi ZOO-a o visini stope kamata sa 4,5% na 9%.

U nastavku teksta iznijet ćemo problematiku ugovornih i zateznih kamata kako ih uređuje ZOO, popratiti odgovarajućom sudskom praksom te usporediti sa dosadašnjim rješenjima.

2. Pojam i vrste kamata

Iako pojam kamata nije izričito određen prema hrvatskim propisima, u literaturi se najčešće određuju kao naknada za korištenje tuđeg novca ili drugih zamjenjivih stvari. To je cijena koja je određena ugovorom ili zakonom u slučaju kada se novac ili tuđa zamjenjiva stvar neovlašteno koristi. Uz pojam kamata čvrsto su vezani pojmovi "glavnice" i "kamatne stope" pri čemu pod pojmom glavnice treba shvatiti tražbinu na koju se obračunava kamata, a pod kamatnom stopom postotak prema kojemu se obračunava kamata na glavicu. Jedna od bitnih karakteristika kamata je i njihova akcesornost, a to znači da kamata kao sporedno potraživanje prati pravnu sudbinu glavnog potraživanja. Prema tome, utrućem glavnog duga prestaju teći daljnje kamate. Prema različitim kriterijima, kamate možemo podijeliti na: aktivne i pasivne, fiksne i promjenjive, mjenične kamate, interkalarne, anuitetne, eskontne i sl., ali od svih navedenih podjela predmetom našeg daljnjeg zanimanja bit će ugovorne i zatezne kamate. Istaknut ćemo njihove razlike koje se očituju ponajprije u određivanju visine, načinu ugovaranja, kumuliranju i utuživanju istih, ali i njihovu međusobnu isprepletenost.

3. Ugovorne kamate

Ugovorne kamate se određuju kao naknada za uporabu tuđeg novca ili drugih zamjenjivih stvari, odnosno kao naknada za prepuštanje kapitala odnosno kao naknada za mogućnost uporabe kapitala koja ovisi o proteku vremena. [1]

Dugo se vremena koristila razlika između ugovornih i zateznih kamata na način da prve nastaju stranačkom dispozicijom, odnosno ugovaranjem, a druge nastaju po samom zakonu, međutim otkako je u ZOO propisano da se kao stopa ugovornih kamata može propisati i stopa zakonskih zateznih kamata, ovo razlikovanje postaje neutemeljeno. Stoga je potrebno razlikovati ugovorne od ugovorene kamata.

Ugovorene kamate su širi pojam od ugovornih, jer obuhvaćaju i ugovorene zatezne kamate. Istina je da se ugovorne kamate redovito ugovaraju i da nastaju *ex contractu*, ali njihovo je glavno obilježje to što su vezane za ugovor tako što su njegov element, jedna od ugovornih odredbi. Međutim, postoje i ugovori kod kojih jedna strana duguje kamate čak i ako nisu ugovorene. Tako kod zajma zajmoprimac duguje kamate iako nisu ugovorene, naravno pod uvjetom da se radi o trgovačkim ugovorima (čl. 500. st. 1. ZOO-a), ili u ugovoru o novčanom pologu banka plaća kamate na novac koji je kod nje položen, ako zakonom nije drukčije određeno (čl. 997. ZOO-a).

U sustavu ZOO-a ugovorne kamate su smještene u sklopu IV. glave Prvog dijela, koji nosi naziv Vrste obveza i to u prvom odjeljku – Novčane obveze.

Stope ugovornih kamata uređene su čl. 26. ZOO-a. Sama stopa ugovornih kamata određena je *ratione personae* pa tako ZOO razlikuje stopu ugovornih kamata, između stranaka od kojih barem jedna nije trgovac, stopu ugovornih kamata između trgovaca, i trgovaca i osoba javnog prava. Između osoba od kojih barem jedna nije trgovac, stopa ugovornih kamata ne može biti viša od stope zakonskih zateznih kamata koja je vrijedila na dan sklapanja ugovora, odnosno na dan promjene ugovorne kamatne

stope, ako je ugovorena promjenjiva kamatna stopa. Ako nije ugovorena promjenjivost stope, ona ostaje ista cijelo vrijeme primjene, bez obzira na moguće promjene zateznih stopa koje bi mogle uslijediti u međuvremenu. To znači da bi ona konkretno iznosila 14%, jer se stopa zateznih kamata za odnose od kojih barem jedna osoba nije trgovac ("ostali odnosi" iz čl. 29. st.2. ZOO-a), određuje uvećanjem eskontne stope HNB za pet postotnih poena.

Između trgovaca, i trgovaca i osoba javnog prava stopa ugovornih kamata može odstupati za 50% više od one određene između osoba od kojih barem jedna nije trgovac, dakle maksimalno do 21%. Ako su kamate ugovorene, ali nije ugovorena njihova stopa, ugovorne kamate mogu iznositi najviše do $\frac{1}{4}$ stope zakonskih kamata između osoba od kojih barem jedna nije trgovac, dakle 3,5%, odnosno $\frac{1}{2}$ stope zakonskih zateznih kamata između trgovaca, dakle 7%. Odredbe ZOO-a o najvišim stopama ugovorenih kamata su prisilne (kogentne), što proizlazi iz odredbe st. 4. čl. 26. ZOO-a koja propisuje da će se u slučaju ugovaranja više kamate od dopuštenih, primjenjivati najviša dopuštena kamatna stopa. Dakle, ugovor bi bio ništetan, ali samo glede dijela odredbe o visini kamatne stope (djelomična ništetnost), na čije bi mjesto stupila najviša dopuštena stopa. Ovakvo rješenje je svakako u skladu s načelom afirmacije ugovora. Stopa ugovornih kamata odnosi se na razdoblje od jedne godine tj. *per annum*. Neki stručnjaci smatraju dvojbenom oportunističkog ograničavanja ugovorne slobode. Posljedica drukčijeg ugovaranja, npr. mjesečne stope, iako matematički u granicama dopuštenog, mogla bi biti ništetnost klauzule.

4. Zatezne kamate

Zatezne kamate (lat. *usurae ex mora*) su zakonom unaprijed određena naknada koja nastaje kao posljedica zakašnjenja dužnika u ispunjenju određene novčane obveze i teku sve do njezina ispunjenja.[2] One se ne ugovaraju, nego pripadaju vjerovniku ugovornih i izvanugovornih tražbina po samom zakonu. Njihova je stopa određena zakonom, ali je ZOO napustio ranije pravilo o nedopuštenosti ugovaranja te stope. Time je u naš sustav uveden i pojam ugovorenih zateznih kamata, uz postojeće zakonske zatezne kamate. Kako su zatezne kamate posljedica zakašnjenja dužnika, potrebo je odrediti dospelost konkretne tražbine da bismo odredili početak njihova tijeka. Naime, zatezne kamate teku od prvog sljedećeg dana po dospijeću plaćanja i dospijevaju svakog dana do dana plaćanja (uključujući i taj dan).

ZOO u čl. 171. propisuje vrijeme ispunjenja na način da ako ugovorom ili zakonom nije određen rok ispunjenja, a cilj posla, narav obveze i ostale okolnosti ne zahtijevaju stanoviti rok za ispunjenje, vjerovnik može zahtijevati odmah ispunjenje obveze, a dužnik sa svoje strane može zahtijevati od vjerovnika da odmah primi ispunjenje. Radi izbjegavanja nejasnoća prilikom tumačenja cilja posla, naravi obveze, ili ostalih okolnosti bilo bi najbolje kada bi stranke ugovorile rok ispunjenja. Pravna priroda zateznih kamata nije jednoznačno određena. Prema nekim teorijama, zatezne kamate nisu naknada štete, jer nema elemenata protupravnosti dužnika, već su one naknada za korištenje tuđeg novca u određenom vremenu [3], s druge strane one su djelomična sankcija za zakašnjenje s ispunjenjem novčane obveze, a djelomično naknada za prepuštanje kapitala, koje propuštanje je posljedica

zakašnjenja s ispunjenjem novčane obveze.[1] S obzirom na odredbu čl. 30. ZOO-a koja propisuje da vjerovnik ima pravo na zatezne kamate bez obzira na to je li pretrpio kakvu štetu zbog dužnikova zakašnjenja te ako je šteta koju je vjerovnik pretrpio zbog dužnikova zakašnjenja veća od iznosa koji bi dobio na ime zateznih kamata, on ima pravo zahtijevati razliku do potpune naknadu štete, trebalo bi uzeti da se naš zakonodavac priklonio stajalištu da su zatezne kamate ipak naknada za neovlašteno korištenje vjerovnikovog novca, kojeg dužnik koristi od trenutka dolaska u zakašnjenje. U prilog tome ide i smještaj odredbi o zateznim kamata u okviru Glave IV Prvog dijela, u prvom odjeljku (Novčane obveze) i to u trećem odsjeku (čl. 29. – 31. ZOO-a), dok su po starom ZOO bile smještene u sklopu Glave III – Učinci obveza, u odsjeku o pravu na naknadu štete, uz opća pravila o toj naknadi i uz odredbe o ugovornoj kazni. Stope zateznih kamata uređene su čl. 29. st. 2, 3, 4 i 5 ZOO-a prema dva različita kriterija. Njihova visina različito se određuje s obzirom na vrstu pravnog posla iz kojeg proizlazi *rationae materiae* i ovisno o statusu subjekata obvezopravnog odnosa *rationae personae*. Ostaje nejasno zašto je ovakva distinkcija provedena samo kod zateznih kamata, dok je kod ugovornih zadržana samo *rationae personae*. To bi značilo da bi se viša stopa ugovornih kamata primjenjivala na dva trgovca koji sklapaju ugovor izvan svoje djelatnosti, odnosno koji nema nikakve veze za njihovom registriranom djelatnosti. Tako se stopa zateznih kamata iz odnosa iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osoba javnog prava određuje, za svako polugodište, uvećanjem eskontne stope Hrvatske narodne banke koja je vrijedila zadnjeg dana polugodišta koje je prethodilo tekućem polugodištu za osam postotnih poena, a u ostalim odnosima (potrošačkim i građanskopravnim) za pet postotnih poena. Dakle, u ostale odnose spadaju sve situacije u kojima sudjeluje netrgovac i to: odnos između fizičkih osoba međusobno, odnos između trgovca i fizičke osobe, pravne i fizičke osobe, osobe javnog prava i fizičke osobe, zatim osoba javnog prava (međusobno), pravnih osoba (međusobno) od kojih barem jedna nije trgovac i konačno na sve izvanugovorne odnose bez obzira na svojstvo osobe.

Kako je trenutno važeća eskontna stopa od 9%, to bi značilo da stopa zateznih kamata za odnose iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osoba javnog prava iznosi 17%, a u ostalim odnosima 14%. ZOO-om je po prvi puta dopušteno ugovaranje stopa zateznih kamata, čime je napušteno shvaćanje zateznih kamata kao isključivo zakonskih. Međutim, ugovaranje drukčije stope zateznih kamata dopušteno je samo kod trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osoba javnog prava. Sam način izračuna malo je nespretno određen s obzirom da se čl. 29. st. 3. koji dopušta ugovaranje zateznih kamata, poziva na ograničenje iz st. 2. čl. 26., a ovaj opet na st.1. istoga članaka. Svakako, uzimajući u obzir sve navedene odredbe i ograničenja sadržana u njima, treba zaključiti da bi iznos ugovorene stope zatezne kamate smio biti maksimalno uvećan za 50% od onog baznog ili primarnog iznosa zateznih kamata (tzv. ostali iznosi) te iznositi 21% (9% + 5 postotnih poena, sve uvećano za 50%). Uz ovo ograničenje postoji još jedno kojim se predviđa ništetnost ovakvog povećanja ako na temelju okolnosti slučaja, a poglavito trgovačkih običaja i naravi predmeta obveze, proizlazi da je tako ugovorenom stopom zateznih kamata, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzročena očigledna neravnopravnost u

pravima i obvezama ugovornih strana. (čl. 29. st. 4. ZOO-a). Stopa zatezних kamata odnosi se na razdoblje od jedne godine. Na kraju, treba spomenuti da postoji situacija kada poslije dužnikova zakašnjenja neće teći zatezna, nego ugovorna kamata i to u situaciju kada je stopa ugovornih kamata viša od stope zatezних kamata, ali uz ograničenje da je primjena ugovorne stope kao zatezne moguća samo kod ugovornih odnosa između trgovaca i trgovaca i osoba javnog prava, a to stoga jer u ostalim odnosima (bilo koji odnos u kojem sudjeluje netrgovac) nije dopušteno ugovaranje kamatne stope iznad zakonske stope zatezних kamata.

5. Kapitalizacija kamata – anatocizam

Kapitalizacija kamata (lat. anatocismus) podrazumijeva pretvaranje obračunatih kamata u glavnicu tako da na tu novu glavnicu teku nove kamate. Anatocizam je vrlo često značio lihvarstvo i dovodio do prezaduženosti dužnika, tako da je bio zabranjen još u rimskom pravu. U našem obveznom pravu također je zabranjen, s tim da je zakonom moguće ustanoviti iznimke. ZOO posebno obrađuje pojam anatocizma i njegove načelne zabrane za ugovorne, a posebno za zatezne kamate. Prema čl. 27. ZOO-a ništeta je odredba ugovora kojom se predviđa da će na kamate, kad dospiju za isplatu, početi teći kamata ako ne budu isplaćene. Prema tome, zabranjen je bilo kakav sporazum stranaka kojim se unaprijed određuje kapitalizacija ugovornih kamata, koje su dospjele, a neisplaćene. Dakle, ova zabrana ne isključuje mogućnost stranaka da se nakon što kamate dospiju, dogovore da će na njih teći nove kamate. Od načelne zabrane anatocizma dopuštene su dvije iznimke: prvo, dopušteno je unaprijed ugovoriti povećanu godišnju kamatnu stopu, ako dužnik ne isplati dospjele kamate na vrijeme. Ovdje nije riječ o kapitalizaciji kamata, već o povećanju stope na istu glavnicu kakva je bila i prije povećanja kamatne stope. U slučaju ovakve ugovorne odredbe bilo bi dobro da se odredi rok od kada se počinje primjenjivati povećana godišnja stopa, npr. od trenutka dolaska dužnika u zakašnjenje. Druga iznimka se odnosi na depozitno poslovanje banaka pa se tako zabrana anatocizma ne odnosi na pologe kod banaka i drugih financijskih institucija. (čl. 27. st. 3. ZOO-a). To je i jasno jer je smisao takvog ugovora (ugovor o novčanom pologu) da s obzirom da banka stječe pravo raspolaganja položenom svotom, plati i kamate za njezino korištenje, a da prilikom protoka obračunskog razdoblja (godine dana) ta kamata bude pripisana dotadašnjoj glavnici. Zabrana anatocizma kod zatezних kamata propisana je čl. 31. st. 1. ZOO-a koji se propisuje da na dospjele, a neisplaćene zatezne kamate ne teku zatezne kamate, osim kad je to zakonom određeno. Međutim, iznimka je propisana u sljedećem stavku kojim se dopušta da se na iznos neisplaćenih kamata mogu zahtijevati zatezne kamate samo od dana kad je sudu podnesen zahtjev za njihovu isplatu. Pretpostavka podnošenja zahtjeva sudu jest da je glavni dug plaćen, jer su zatezne kamate sporedna tražbina i nedjeljive su od glavne obveze sve dok ona ne bude ispunjena. Tek po prestanku glavne tražbine kamate se mogu osamostaliti i obračunati kao glavna tražbina na koju se mogu zahtijevati zatezne kamate od podnošenja tužbe. To proizlazi iz odredbe čl. 160. st. 2. ZOO-a koja glasi: Prestankom glavne obveze gase se jamstvo, zalog i druga sporedna prava, ali i sudske prakse pa tako: "Procesna kamata na iznos neisplaćene dospjele zatezne kamate ne

može se osnovano zahtijevati sve dok ne prestane glavno novčano potraživanje iz kojega proizlazi pa i u slučaju kada je obračunata i utužena u apsolutnom iznosu (VTS RH, Pž-2521/00 od 28. studenoga 2000.).[4] Konačno kao zaključak treba naglasiti da se zabrana anatocizma zateznih kamata više ne odnosi na ugovorne i zatezne kamate (kao prema starom ZOO) nego samo na zatezne kamate. To proizlazi iz odredbe čl. 31. st. 1. kojim je u odnosu na stari Zakon izostavljen pojam ugovornih kamata, ali i čl. 27. ZOO-a koji se odnosi isključivo na ugovorne kamate. Prema tome za sve odnose na koje se primjenjuje novi ZOO (od 1.1.2006.), vjerovnici imaju pravo dužniku obračunati zatezne kamate na dospjele a neisplaćene ugovorne kamate, a bez da su se prethodno obratili sudu.

6. Načini obračuna kamata

Prema načinu obračuna u ekonomskoj matematici razlikujemo jednostavne i složene kamate. I jedne i druge se mogu obračunavati anticipativno i dekurzivno. Kako je u nas pretežno u primjeni dekurzivni obračun kamata, a zatezna se kamata, po prirodi stvari, obračunava dekurzivno, tako ćemo u nastavku posvetiti pažnju podjeli na jednostavne i složene kamate i na metode njihovog izračuna. O jednostavnim kamatama (ukamaćivanju) govorimo kada se kamate izračunavaju od iste glavnice, dakle, kada se protekom obračunskog razdoblja kamate ne pripisuju glavnici. Kod složenih kamata (ukamaćivanja) protekom obračunskog razdoblja dolazi do pripisivanja kamata te se na tako uvećanu glavnici, u sljedećem obračunskom razdoblju obračunavaju (nove) kamate. Kod složenog kamatnog računa moguće je primijeniti isti kamatnjak kao i kod jednostavnog ukamaćivanja, znači za puno obračunsko razdoblje (npr. godinu) nominalni kamatnjak, ili za razdoblje kraće od obračunskog proporcionalni dio tog kamatnjaka. Međutim, moguće je uz složeni kamatni račun, umjesto proporcionalnog primijeniti i konformni kamatnjak za razdoblje kraće od obračunskog. Ukoliko je obračunsko razdoblje jednako nominalnom, iznos kamata koji se dobije primjenom konformnog kamatnjaka uz složeni račun, ili proporcionalnog uz jednostavni račun bit će isti. Jedina razlika je u tome što je za vjerovnika povoljniji jednostavni kamatni račun s proporcionalnim kamatnjakom, a za dužnika složeni kamatni račun s konformnim kamatnjakom, naravno pod uvjetom da je obračunsko razdoblje kraće od nominalnog. Razlika proizlazi iz različitih formula obračuna ovih dviju metoda pa tako kod jednostavnog kamatnog računa uz proporcionalni kamatnjak iznos kamata je uvijek isti, dok je kod složenog računa uz konformni kamatnjak iznos kamata u početku obračuna nešto manji, a pri kraju nešto viši, dok se na kraju obračunskog razdoblja potpuno izjednači s iznosom dobivenim primjenom proporcionalnog kamatnjaka. U našem pravnom sustavu način obračuna kamata nije određivao ni stari, ni novi ZOO, nego je u prijelaznim i završnim odredbama ZOO-a propisano da danom stupanja na snagu ovog Zakona prestaju važiti, između ostalog, i odredbe Zakona o kamatama (NN 94/04), osim onih koje se odnose na izračun zateznih kamata i jedna odredba koja se odnosi na novčanu kaznu u slučaju da se ne postupa po navedenom obračunu.(čl. 1164. st. 2. ZOO-a). Tim je Zakonom propisana primjena dekurzivnog jednostavnog kamatnog računa, dakle bez pripisa zateznih kamata glavnici istekom obračunskog

razdoblja. Sadržana je i formula prema kojoj se vrši obračun, kao i to da se u obračunskim razdobljima kraćim od godine uzima u obzir je li riječ o prijestupnoj ili običnoj godini.

$$K = \frac{C * p * n}{100} \quad (1)$$

$$K = \frac{C * p * d}{36.500} \quad (2)$$

$$K = \frac{C * p * d}{36.600} \quad (3)$$

gdje oznake imaju sljedeća značenja:

K = zatezna kamata

C = glavnica

p = stopa zatezne kamate

n = broj godina

d = broj dana

Za razliku od zateznih kamata, za izračun ugovornih kamata nije postojao propis, niti postoji danas. Međutim, s obzirom na da je anatocizam ugovornih kamata zabranjen strogom (kogentnom) odredbom čl. 27. st. 2. ZOO-a, složeno ukamaćivanje ne bi smjelo doći u obzir jer bi to značilo odobravanje anatocizma. Naravno bilo bi dopušteno, uz prethodni dogovor stranaka, ugovoriti i izračun kamata po složenom računu uz primjenu konformnog kamatnjaka, ali isključivo za razdoblje kraće od nominalnog (nazivnog), dakle, kraće od godine dana, jer se tada ne bi radilo o anatocizmu, kako je naveden u prethodno navedenom članku.

7. Zaključak

Novim ZOO-om konačno je ujedinjena pravna regulativa ugovornih i zateznih kamata, s iznimkom načina obračuna zateznih kamata koji je propisan preostalim odredbom Zakona o kamatama. Aktualna regulativa odstupa od prijašnjih rješenja sadržanih u starom ZOO u nekoliko pogleda. U prvom redu drugačija je kategorizacija subjekata, ali i način određivanja kamatnih stopa. Kategorizacija subjekata izvršena je *ratione personae* i *ratione materiae*, a način određivanja kamatnih stopa vezan je uz eskontnu stopu Hrvatske narodne banke. Bitna razlika sadržana je i u pogledu zabrane kapitalizacije ugovornih kamata, koja se sada odnosi isključivo na depozite kod banaka i drugih financijskih institucija. Time je napušteno pravilo koje je dopuštalo računanje zateznih kamata na ugovorne kamate kod kreditnog poslovanja banaka. Po uzoru na europsku pravnu regulativu dopušteno je ugovaranje stope zateznih kamata, čime je napušteno pravilo o zateznim kamatama kao izričito zakonskim. No, postoje i određena ograničenja u smislu da je ugovaranje takve stope dopušteno isključivo kod trgovačkih ugovora, a visina im je ograničena na maksimalno uvećanje od 50% u odnosu na zakonsku zateznu kamatu. Kod

anatocizma su također vidljive promjene i to na način da više nije zabranjeno obračunavati zatezne kamate na dospjele ugovorne kamate, dok je kod zateznih to pravilo ostalo nepromijenjeno. Gledajući postojeće pravno stanje u pogledu kamata možemo zaključiti da je ono puno sustavnije i sređenije nego što je bilo prije donošenja novog ZOO-a. Problemi će se jedino još javljati kod sudskih postupaka kada je njegovim predmetom obračun zateznih kamata koje obuhvaća razdoblje obračuna prije stupanja na snagu novog ZOO-a i poslije njega s obzirom na bitno različitu metodu obračuna koji je vrijedio prije i koji je na snazi danas.

8. Literatura

- [1] Slakoper, Z. (2009). *Bankarski i financijski ugovori*, Pravni fakultet u Rijeci, ISBN 978-953-6597-62-4, Rijeka
- [2] Ćesić, Z. (2009). Plaćanje zateznih kamata kao posljedice zakašnjenja dužnika s ispunjenjem novčane obveze, *Pravo i porezi*, svibanj 2009., godina XVIII., 3-8, ISSN 1331-2235
- [3] Crnić, I. (2002). *Kamate zatezne i ugovorne – pravni aspekti*, Organizator, ISBN 953-6007-60-6, Zagreb
- [4] Izbor odluka Visokog trgovačkog suda RH, Broj 11 i 12, *Dostupno na:* http://www.vtsrh.hr/uploads/Dokumenti/ZBIRKA_121.pdf *Pristup:* 04-03-2010